

Bartha Attila - Takács Judit:

Vidéki meleg szórakozóhelyeket látogató férfiak biztonságosabb szexszel kapcsolatos ismeretei, attitűdjei és tapasztalatai

Bevezetés

1. A minta jellemzői

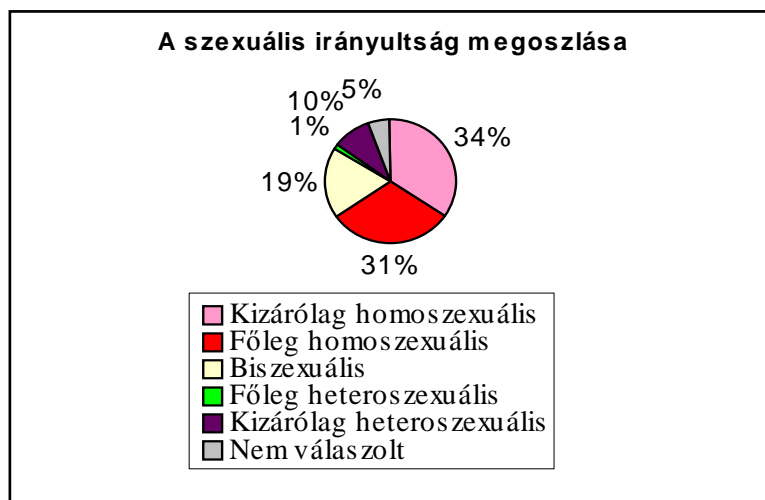
A kérdőíves vizsgálatot 2002. december és 2003. március végeztük vidéki nagyvárosok meleg szórakozóhelyein. A kérdőíveket 192 férfi válaszadó töltötte ki hat vidéki nagyvárosban: Miskolcon (14 fő), Nyíregyházán (58 fő), Pécsen (25 fő), Sopronban (36 fő), Szegeden (37) és Székesfehérváron (22 fő).

A minta összetétele a főbb jellemzők szerint

Korcsoportok (n=188)	%
18-20 éves	13,3
21-25 éves	35,6
26-30 éves	26,1
31-40 éves	17,6
41-60 éves	7,4
Válaszhiány	4
Végzettségi csoportok (n=178)	%
alapfokú	23,6
középfokú	47,2
felsőfokú	29,2
Válaszhiány	14
Település (n=192)	%
Nyíregyháza	30,2
Szeged	19,3
Miskolc	7,3
Pécs	13,0
Székesfehérvár	11,5
Sopron	18,8
Válaszhiány	0
Családi állapot (n=187)	%
hivatalos házasságban él	6,4
élettársi kapcsolatban él	8,6
elvált	6,4
nőtlen, soha nem volt házas	78,6
Válaszhiány	5
Dolgozók és tanulók aránya	%
Dolgozik (n=192)	73,2
Válaszhiány	2

Tanul (n=183)	31,7
Válaszhiány	9

A kérdőív kitöltésekor a válaszadók 6,4%-a hivatalos házasságban, 8,6 %-a élettársi kapcsolatban élt, 6,4 %-uk elvált, 78,6 %-uk pedig soha nem volt házas. Iskolai végzettségüket tekintve 23,6%-ik végzett alapfokú, 47,2 %-uk középfokú és 29,2 %-uk felsőfokú iskolát. Közülük 73,2 % dolgozott, 31,7 %-uk pedig (akár munka mellett is) tanult.

Szexuális irányultságukat tekintve a megkérdezettek 34,4 %-a vallotta magát kizárólag homoszexuálisnak, 30,7 %-a főleg homoszexuálisnak, 18,8 %-a biszexuálisnak, 1 %-a főleg heteroszexuálisnak, 9,9 %-a kizárólag heteroszexuálisnak – míg 5,2%-uk erre a kérdésre nem válaszolt.

2. Az elemzés fő szempontjai

Elemzésünk során arra kerestünk választ, hogy

- a biztonságosabb szexszel, az AIDS terjedésével, illetve az óvszerhasználattal kapcsolatos tájékozottság;
- a biztonságos szex gyakorlására vonatkozó szándék;
- a biztonságosabb szexszel kapcsolatos személyes attitűdök, illetve az óvszerhasználat elfogadottsága;
- a tudatmódosító szerek használata;
- az AIDS-szel kapcsolatos személyes tapasztalatok;
- a nőkkel folytatott szexuális gyakorlatok és az ezek során szerzett óvszerhasználattal kapcsolatos tapasztalatok; valamint
- a férfiakkal folytatott szexuális gyakorlatok és az ezek során szerzett óvszerhasználattal kapcsolatos tapasztalatok

mennyire erős összefüggést mutatnak az alábbi jellemzőkkel (azaz mennyire szóródnak az alábbi jellemzők szerint):

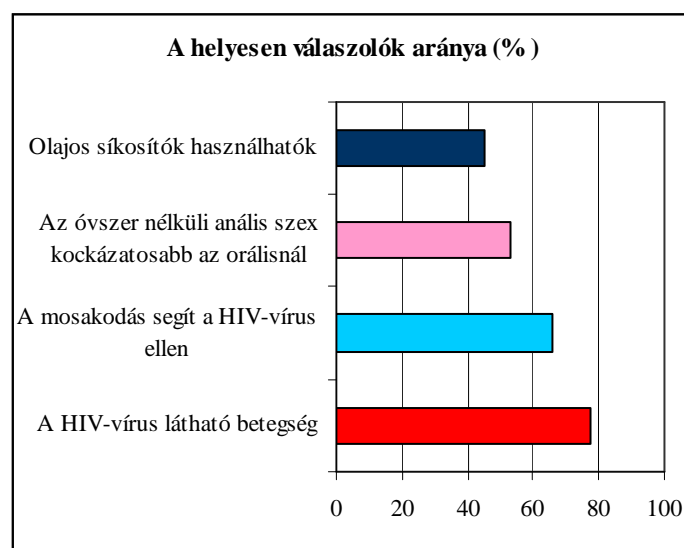
- iskolai végzettség;
- életkor;
- szexuális irányultság;
- a partnerkapcsolat stabilitása (van-e fő férfi szexuális partnere);

a szexuális gyakorlat fajtája (közösült-e valaha análisan fő férfi partnerével);¹
az óvszerhasználat gyakorisága (fő férfi partnerrel, anális közösülés során);
a szexuális gyakorlat fajtája (közösült-e análisan alkalmi férfi partnereivel);
valamint az óvszerhasználat gyakorisága (alkalmi férfi partnerrel, anális közösülés során).

3. Eredmények

3.1. Ismeretek

A biztonságosabb szexre és az óvszerhasználatra vonatkozó kérdésekre adott válaszoknál általánosságban megfelelő szintű tájékozottságot tapasztaltunk. Viszonylagos bizonytalanság mutatkozott azonban az alábbi négy kérdésben:

A válaszadók 77,7 %-a tisztában volt azzal, hogy a HIV vírussal fertőzöttek többsége nem látszik betegnek, de csupán 45 %-uk tudta, hogy árt az óvszereknek az olajos síkosítók használata. 65,6 %-uk gondolta jól, hogy a közösülés utáni gondos mosakodás nem segíti a HIV vírus elleni védekezést és csupán 52,9 % mérte fel jól, hogy az óvszer nélküli anális szex nagyobb kockázattal jár, mint az óvszer nélküli orális szex.

Statisztikailag szignifikáns összefüggést (szóródás Sig.<0,05) az alábbi szempontok szerint tapasztaltunk:

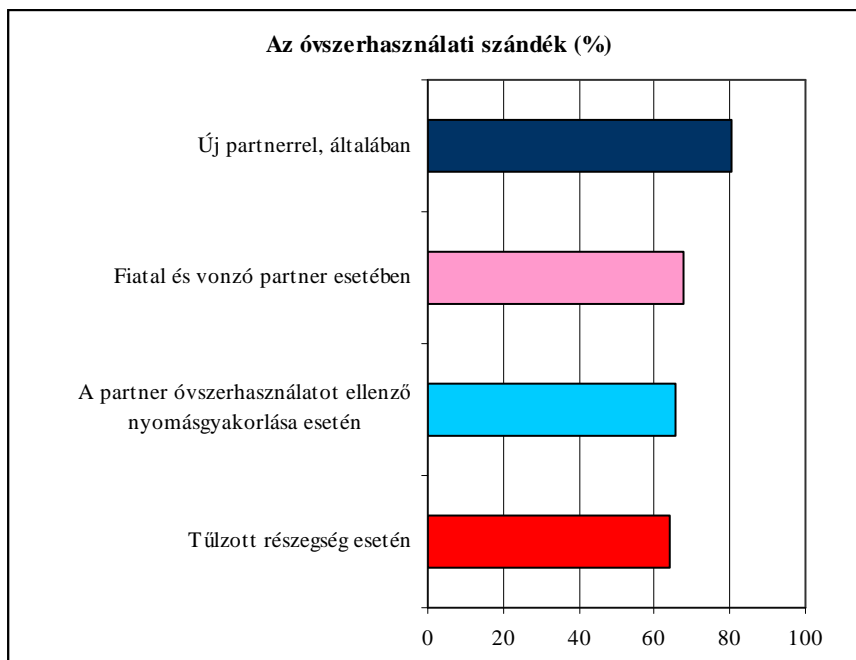
Az olajos síkosító használatának kockázatáról az alkalmi partnerekkel is anális szexuális gyakorlatokat folytatók kevésbé tájékozottak.

Az óvszer nélküli anális szex kockázatát (az orális szexhez képest) hajlamosak alábecsülni azok, akik fő férfi partnerükkel anális szexuális gyakorlatot folytatnak, illetve azok alkalmi partnerükkel folytatott anális szexuális gyakorlatok során soha nem használnak óvszert.

¹ Megjegyzés: a nőikkel folytatott anális közösülést azért nem vizsgáltuk, mert ennek elemszáma rendkívül csekély volt.

3.2. A biztonságos szex gyakorlására vonatkozó szándék

Új szexuális partnerrel való közösüléskor az óvszer használatára vonatkozó szándék erős (80,5%), azonban ennél kisebb az óvszer nélküli szexuális aktus elutasítása "túlzott részegség" esetén (63,8%). Hasonlóképpen, jelentősen gyengül az ellenállási szándék, ha a partner ragaszkodik az óvszer nélküli közösüléshez (65,4%), vagy ha a partner fiatal és vonzó (67,7%). A kifejezetten alkalmi partnerrel való közösülés ugyanakkor érzékelhetően növeli az óvszer használatának elszántságát (88,4%). Az óvszerhasználatban tapasztalatlanabb partner tanításának szándéka kifejezetten erős (82%), és sokan (69,3%) szívesen beszélgetnek is erről partnerükkel. Az óvszer vásárlásának (szerzésének) szándéka a megkérdezettek 9/10-ére jellemző.

"Túlzott részegség" esetén a fiatalabb korosztályok (a 30 év alattiak), valamint az alkalmi partnerekkel óvszert általában is ritkábban használók szignifikánsan kevésbé utasítják el az óvszer nélküli közösülést.

Feltűnően erős összefüggés (Sig.=0.000) mutatkozik a szexuális irányultság és a partner nyomásgyakorlása között: a magukat főleg homoszexuálisnak, illetve biszexuálisnak vallók szilárdabban ellenállnak, ha partnerük óvszer nélküli közösülésre akarja rávenni őket, miközben a magukat kizárólag heteroszexuálisnak vallók meglepően könnyen engednek, ha a partner a biztonságosabb szex feladását kéri.

Ugyancsak szignifikánsan gyengül a partner nyomásgyakorlásával – illetve "a fiatal és vonzó partner" által jelentett kísértéssel – szembeni ellenállás, ha általában is ritka az óvszerhasználat a fő férfi partnerrel.

3.3. A biztonságosabb szexszel kapcsolatos attitűdök, illetve elfogadottság

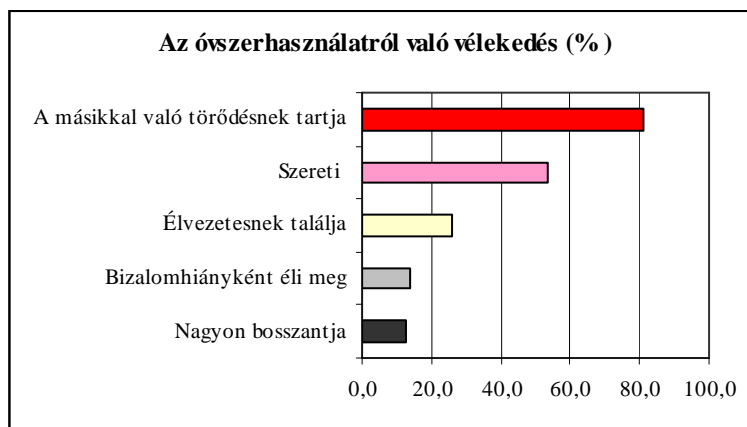
Tapasztalatok a baráti kör óvszerhasználattal kapcsolatos attitűdjeiről

A megkérdezettek baráti körében a többség elfogadja az óvszerhasználatot: határozottan biztonságos szexet gyakorol 57,7%, egyáltalán nem 13,7%, miközben "némiképp" biztonságos szexuális gyakorlatot folytat 28,6%.

A baráti kör pozitív attitűdje szignifikánsan erősebb azok körében, akik anális szexuális közösülést férfi partnerükkel is biztonságosabb módon gyakorolják, míg az anális közösülésnél óvszert nem használók baráti körében lényegesen kevésbé elterjedt a biztonságosabb szex gyakorlata. Ez az összefüggés mindkét irányban erős: a fő és az alkalmi partnerekkel való szexuális kapcsolatok esetében egyaránt.

Általános attitűdök az óvszerhasználattal kapcsolatban

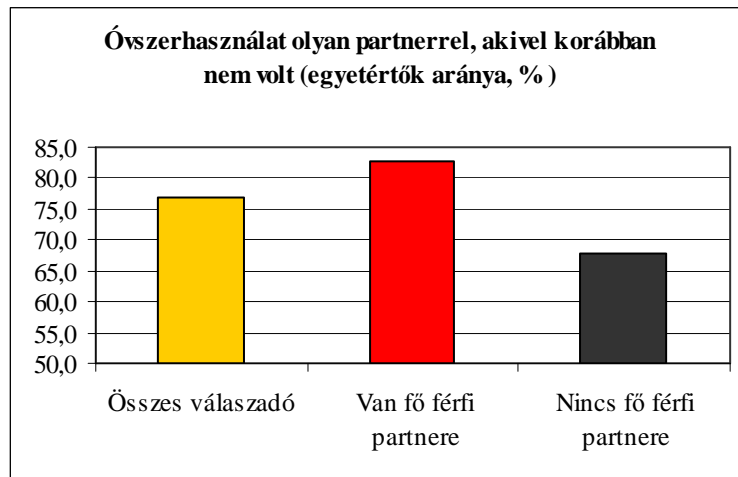
Az óvszerrel védett nemi közösülést a megkérdezettek 53,5%-a szereti, kifejezetten elutasítja viszont 18,4%-uk. Ugyanakkor az óvszerhasználat csupán 12% szerint szakítja meg a nemi gyönyört. Ez a vélekedés szignifikánsan nagyobb arányban jellemzi az alacsonyabb iskolai végzettségűeket. Azt, hogy az óvszer a partnerek közötti bizalom hiányát jelzi a megkérdezettek 13,7%-a gondolja – némileg meglepő módon korcsoportok szerint van szignifikáns szóródás: a 26-40 év közöttiek az átlagosnál jelentősen nagyobb arányban vélekednek így.

Kedvező, hogy a biztonságos szex a megkérdezettek több mint 4/5-e szerint a másikkal való törődés jele is. Erre rímel, hogy 92% beleegyezne, ha következő partnere óvszert kívánna használni, miközben az óvszerhasználat miatt 12,6% nagymértékben, 32,2% pedig némiképp bosszankodna. Említésre méltó ugyanakkor, hogy a megkérdezettek több mint egynegyede kifejezetten, 40,1%-a pedig többé-kevésbé élvezetesnek találja az óvszerhasználatot.

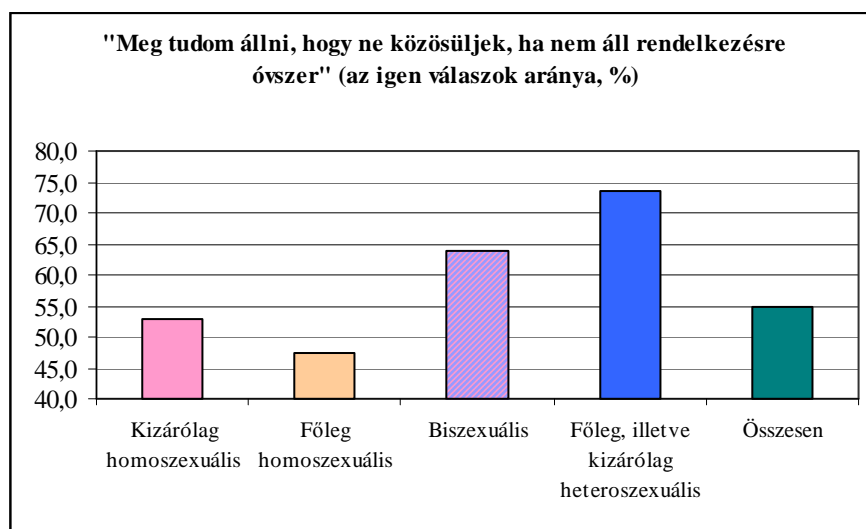
A saját szexuális gyakorlattal kapcsolatos attitűdök

A megkérdezettek közel háromnegyede (73,8%-a) biztos abban, hogy adott esetben le tudja győzni partnerének a biztonságosabb szexre vonatkozó ellenvetéseit. Akiknek volt alkalmi partnerrel anális szexuális kapcsolatuk, azok azonban szignifikánsan kisebb arányban képesek erre.

Még a szerelmi aktus közben is biztosan javasolna óvszerhasználatot a válaszadók 63%-a és többé-kevésbé képesnek érzi magát erre ötödük. Ha olyan partnerrel találkoznak, akivel korábban már védekezés nélkül létesítettek szexuális kapcsolatot, akkor 76,4%-ban biztosan, 12,1%-ban pedig némiképp elképzelhetőnek tartják az óvszerhasználat javaslatát. Erre szignifikánsan nagyobb arányban adódik esély azoknál, akiknek van állandó férfi partnerük, illetve azok esetében, akik az elmúlt 3 hónap során alkalmi kapcsolataikban anélkül használtak.

Az óvszer vásárlása nem okoz gondot, csupán a válaszadók 6%-a jön zavarba ettől. Az óvszerhasználatról saját bevallása szerint csak alig 5%-nak vannak hézagos ismeretei, 95% "nagyon jól" tudja használni, és több mint felük még élvezetessé is tudja tenni az óvszerrel gyakorolt biztonságosabb szexet.

Elgondolkodtató azonban, hogy óvszer hiánya esetén 18% biztosan, 26% pedig kisebb-nagyobb valószínűséggel kísértésbe jönne. A feltárt szexuális irányultság e tekintetben szignifikáns különbségeket mutat: a magukat kizárólag heteroszexuálisnak, illetve biszexuálisnak tartók szignifikánsan inkább, a kizárólag, homoszexuálisok viszont lényegesen kevésbé tartják magukat képesnek ilyenkor önmegtartóztatásra.

A megkérdezettek – legalábbis önbevallásuk szerint – igen mérsékeltek az alkohol- és a kábítószer-fogyasztásban. Nagyivónak legfeljebb a válaszadók 5%-a, alkalmi kábítószer-fogyasztónak pedig 12,3%-uk tekinthető (a kábítószer- és a marihuána a legnépszerűbb). Az adatok tanúsága szerint ezek a tényezők nem befolyásolják szignifikánsan a válaszadók óvszerhasználattal kapcsolatos attitűdjét.

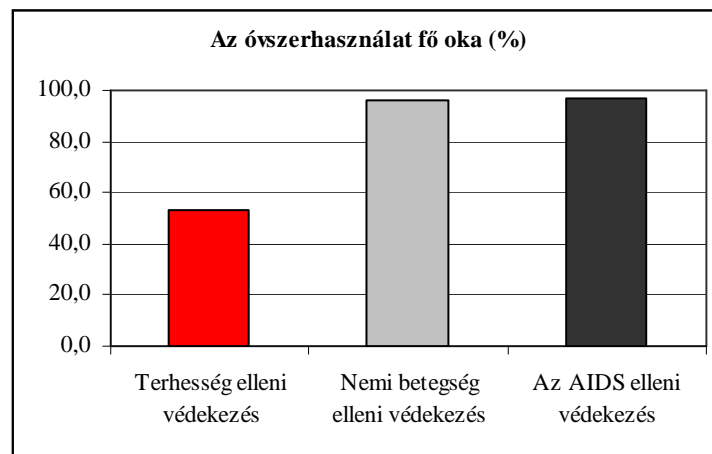
3.4. Saját tapasztalatok

Nemi betegségek, HIV teszt

A megkérdezettek 9,9%-ának volt már nemi betegsége (84,9% nemleges választ adott, ugyanakkor erre a kérdéssel 5,2% nem válaszolt). HIV tesztet a megkérdezettek 44,3%-a végeztetett már el életében (47,9% még nem volt HIV teszten, míg 7,8% nem válaszolt). A válaszadók 25,6 % ismer személyesen HIV pozitív embert.

Az óvszerek elérhetősége, használata, a használat okai

A válaszadók döntő többsége számára nem jelent anyagi nehézséget az óvszervásárlás: 94,5% állítja, hogy van elég pénze óvszerre, 71,6%-uk pedig rendszeresen vásárol is óvszert.

A válaszadók döntő többsége, 94,3%-uk használt már óvszert nemi aktusban. 53,3%-uk a terhesség elleni védekezésre, 95,9%-uk nemi betegségek elleni védekezésre és még ennél is nagyobb arányban, 96,8%-uk konkrétan az AIDS elleni védekezés céljából használt óvszert. Az óvszert használók 85,6%-a számára a partner, illetve saját maga védelme egyaránt kitüntetett szempont.

Prostitúció

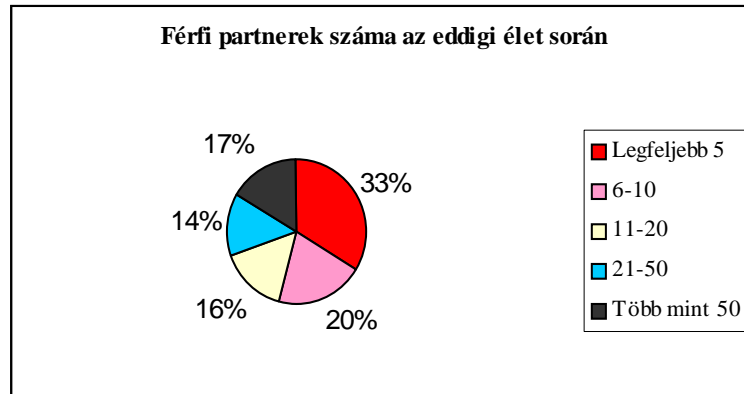
Szexért pénzt vagy ajándékot a válaszadók 16,8%-a adott, és 18,9%-uk fogadott el. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők szignifikánsan nagyobb arányban vettek igénybe szexuális szolgáltatást pénzért, miközben érdekes, hogy korcsoportonként ebben nincs jelentős különbség. A prostitúció nyújtása ill. igénybe vétele egymással szoros összefüggést mutat: a szexuális szolgáltatást nyújtók 40%-a igénybe is vette prostituáltak szolgáltatásait.

Szexuális tapasztalatok női partnerrel

A válaszadók kétharmadának volt már nővel szexuális kapcsolata. Ez a változó – nem meglepő módon – szignifikáns különbségeket mutat a szexuális irányultság szerint: a magukat főleg, illetve kizárólag heteroszexuálisnak vallók 9/10-e, a biszexuálisoknak pedig 91,4%-a létesített eddigi élete során nővel szexuális kapcsolatot. Másfelől, a főleg homoszexuálisoknak 27,6%-a, a kizárólag homoszexuálisoknak pedig majdnem 2/3-a nem vett részt még szexuális kapcsolatban nővel. Jelenleg stabil női partnerről a válaszadók egyharmada számolt be. A nővel folytatott szexuális kapcsolat, illetve gyakorlatok értelmezését ugyanakkor alapvetően megnehezíti a válaszadók rendkívül csekély aránya. Akinek egyáltalán volt ilyen kapcsolata (és hajlandó volt válaszolni), azoknak 53,7%-a használt óvszert a legutóbbi vaginális, mindössze 45%-uk pedig a legutóbbi anális közösülésnél. Alkalmi női partnereknél a biztonságos szex gyakorlása kismértékben megnő: vaginális közösülésnél 58,8%-ra, anális közösülésnél pedig 47,4%-ra.

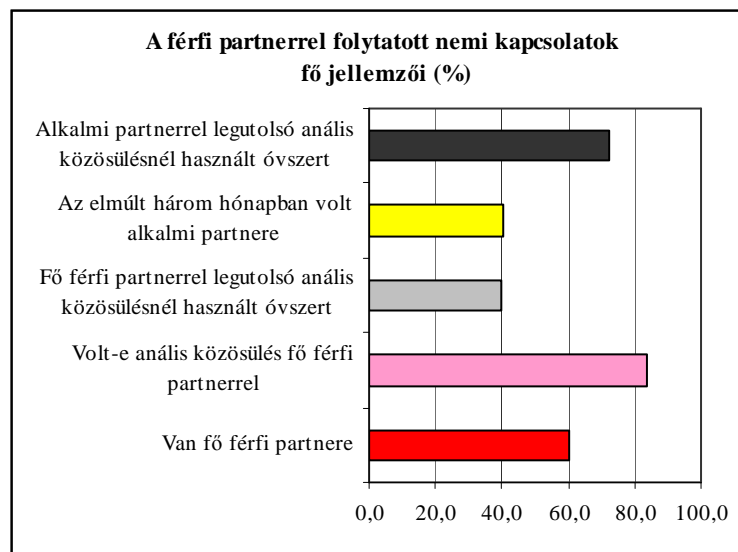
Szexuális tapasztalatok férfi partnerrel

Férfi partnerrel nemi kapcsolatot a válaszadók 90%-a alakított már ki. Nem meglepő módon a magukat kizárólag heteroszexuálisnak tekintők 94%-a nem folytatott még férfiakkal szexuális viszonyt, miközben az önmagukat biszexuálisként, főleg homoszexuálisként, kizárólag homoszexuálisként, illetve főleg heteroszexuálisként azonosítók kivétel nélkül rendelkeznek ilyen szexuális tapasztalattal. A válaszadók kerekén egyharmadának élete során legfeljebb 5 férfival, 20%-uknak 6-10 férfival, 16%-uknak 11-20 férfival, 14%-uknak 21-50 férfival, 16%-uknak pedig 50-nél több férfi partnerrel volt nemi kapcsolata eddigi élete során.

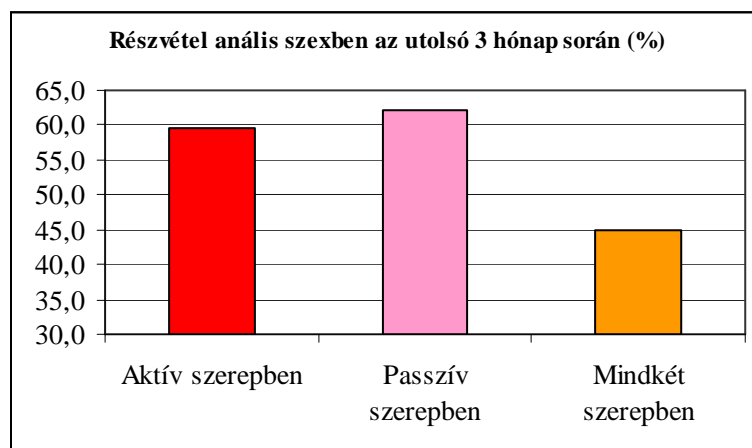
A férfi partnerek száma sem az életkor, sem a végzettség, sem a szexuális irányultság szerint nem mutat szignifikáns szóródást. Erősen szignifikánsan szór ugyanakkor az alkalmi anális férfi partnerkapcsolat gyakorlása (Sig=0.008): akinek fő partnerén kívül más férfival nem volt anális szexuális kapcsolata, annak általában is lényegesen kevesebb (eddigi élete során tipikusan legfeljebb 10) férfi partnere volt. Másfelől, a több alkalmi partnerrel szexuális viszonyt folytatók döntő többségének (közel háromnegyedének) 10-nél több, majdnem minden másodiknak 20-nál is több, kerekén harmaduknak pedig 50-nél is több férfi partnere volt eddigi élete során.

A válaszadók 60,4%-ának a megkérdezés időpontjában volt stabil férfi partnerkapcsolata. Alkalmi szexuális kapcsolatot más férfival az elmúlt három hónap során 40,5%-uk folytatott. Talán meglepő, de a stabil férfi partnerkapcsolat megléte nem befolyásolja szignifikánsan az elmúlt 3 hónapban az alkalmi partnerekkel folytatott szexuális kapcsolatok kialakítását.

A fő férfi partnerrel a válaszadók 83,9%-ának volt anális kapcsolata. Ebben a viszonyban a legutóbbi anális közösüléskor a válaszadóknak csupán 39,4%-a használt óvszert, míg a legutóbbi három hónapban fő férfi partnerével 44,7%-uk egyáltalán nem gyakorolta a biztonságosabb szexet.

Az alkalmi kapcsolatok az elmúlt három hónapban az alábbi megoszlást mutatják: a válaszadók 27,1%-ának nem volt ilyen kapcsolata, 18,8%-uknak egy, 22,4%-uknak kettő, 8,2%-uknak három, a maradék mintegy 20%-uknak pedig négy vagy annál több alkalmi partnere volt. Az alkalmi partnerekkel a válaszadók 54,5%-a anális szexuális kapcsolatot is létesített.

Az alkalmi kapcsolatokban az elmúlt három hónap folyamán mindig használt óvszert a válaszadók 46,4%-a, miközben 28,6%-uk egyáltalán nem használt. A legutóbbi alkalmi anális szexuális kapcsolatban 72% használt, 28% nem használt óvszert – ennél a kérdésnél azonban feltűnően magas (több mint 60%-os) a válaszhiány.

Az utolsó három hónapban a válaszadók 60%-a vett részt anális közösülésben aktív partnerként, 63%-uk pedig passzív partnerként. Mindkét szexuális szerepkör gyakorlásáról 45%-uk számolt be. Ezzel együtt az anális aktív ("behatoló") és passzív ("befogadó") szexuális szerepek szignifikánsan elkülönülnek a válaszadók körében.

Aktív partnerként 33,8% legfeljebb 4 férfival, 16,6%-uk 5-10, 16,5%-uk pedig 10-nél több férfi partnerrel létesített nemi kapcsolatot. Passzív partnerként ugyanakkor 36% legfeljebb 4 férfival, kereken 8%-uk 5-10, 15,2%-uk pedig 10-nél több férfi partnerrel létesített nemi kapcsolatot.

4. Többváltozós elemzés az óvszerhasználatot magyarázó tényezőkről

Az alábbiakban a fenti leíró statisztikai elemzésen túllépve, loglineáris elemzést alkalmazva arra keressük a magyarázatot, hogy milyen tényezők (illetve tényezőcsoportok) befolyásolják az óvszerhasználatot a fő, illetve az alkalmi férfi partnerekkel történő anális szexuális közösüléseknél. Sajnálatos, hogy az eredményváltozóknál a válasziány magas aránya némileg tompítja eredményeink érvényességét.

Az anális közösüléseknél történő óvszerhasználatot a fenti leíró statisztikai elemzés szerint elsősorban hat tényező befolyásolhatja: a megkérdezett szexuális irányultsága, stabil szexuális partner megléte, a közösülésben történő részvétel mikéntje (aktív vagy passzív félként, illetve mindkét szerepben), az óvszervásárlással kapcsolatos szokások, a biztonságos szex gyakorlására való elszántság és az esetleges partneri nyomásgyakorlással kapcsolatos ellenállási képesség. Elemzésünk tanúsága szerint *önmagukban* három tényező mentén térnek el szignifikánsan az óvszerhasználati szokások, éspedig az óvszerhasználattal kapcsolatos attitűdök szerint. Ha valaki elszánt az esetleges partneri nyomásgyakorlással szemben, ha általában képesnek tartja magát arra, hogy óvszer hiányában ellenálljon a szexuális közösülésre vonatkozó kísértésnek, illetve ha valaki rendszeresen vásárol óvszert (amely szükség esetén mindig kéznél van), akkor szignifikánsan nagyobb a valószínűsége annak, hogy az anális közösüléskor óvszert használ (a korrigált reziduum értékei rendre: +3,0, +2,66, illetve +2,52). Az egyéb tényezők ugyanakkor kevésbé gyakorolnak szignifikáns hatást az óvszerhasználati szokásokra anális közösüléseknél.

Közelebb visz bennünket a fő kockázati csoportok azonosításához, ha az említett potenciális kockázati tényezők esetleges halmozódását is tekintetbe vesszük. Eszerint szignifikánsan nagyobb az óvszerhasználat valószínűsége anális közösüléseknél azok körében, akik homoszexuális irányultságúnak tartják magukat, van fő férfi partnerük, rendszeresen vásárolnak óvszert, az esetleges partneri nyomásgyakorlással szemben ellenállásra képesnek tartják magukat és általában is kerülnek az óvszer nélküli közösülést (az erre a sokaságra vonatkozó korrigált reziduum értéke +2,32). Ez utóbbi tényező döntőnek bizonyulhat: a biztonságos szexszel kapcsolatos pozitív attitűd hiánya ugyanis lényegesen növeli az óvszer nélküli közösülés valószínűségét. Másrészt, a magukat homoszexuálisnak vallók között a stabil partneri kapcsolat megléte önmagában nem csökkenti szignifikánsan az óvszer nélküli anális közösülés valószínűségét: amennyiben a partneri nyomásgyakorlással, az óvszervásárlással és az általános óvszerhasználattal kapcsolatos attitűdök nem pozitívak, úgy az óvszer nélküli anális közösülés kockázata szignifikánsan megnő (az erre a sokaságra vonatkozó korrigált reziduum értéke -2,48). Ugyancsak az óvszerhasználattal kapcsolatos negatív attitűdök növelik szignifikánsan a kockázatot az alkalmi partnerekkel folytatott anális közösüléseknél (az erre a sokaságra vonatkozó korrigált reziduum értéke -2,18).

(Kutatási beszámoló 2002; Készült a Háttér Társaság a Melegekért és az Egészségügyi Minisztérium Társadalmi Kapcsolatok Osztálya megbízásából)